

ADVENDIAJA IV PÜHAPÄEV AD 2024¹

Mt 1:18–24 (Sf 3:14–17; Fl 4:4–7)

18 [Jeesuse Kristuse sündimisega oli aga nõnda.]² Tema ema Maarja, kes oli Joosepiga kihlatud, leidis enne enda kojumiimist, et ta ootab Pühast Vaimust last.

19 Tema mees Joosep aga, kes oli õiglane ega tahtnud teda avalikult häbistada, võttis nõuks ta salaja minema saata.

20 Aga kui ta seda mõtles, vaata, siis ilmus talle unenäos Issanda ingel, kes ütles: «Joosep, Taaveti poeg, ära karda oma naist Maarjat enese juurde võtta, sest laps, keda ta kannab, on Pühast Vaimust.

21 Ta toob ilmale poja ning sina paned Talle nimeks Jeesus, sest Tema päästab oma rahva nende pattudest.»

22 Kõik see sündis, et läheks täide, mida Issand on rääkinud prohveti kaudu:

23 «Ennäe, neitsi jääb lapseotele ja toob ilmale poja, ja Teda hüütakse nimega Immaanuel», see on tõlkes: Jumal on meiega.

24 Kui Joosep unest ärkas, tegi ta nõnda, nagu Issanda ingel oli teda käskinud. Ta võttis oma naise enese juurde.

Jeesuse Kristuse saamine aga oli nõnda: Tema ema Maarja, olles kihlatud Joosepiga, enne kui nad ühte said, leiti olevat lapseotel Pühast Vaimust. Joosep aga, tema mees, olles õige ja mitte tahtes teda häbimärgistada, oli võtnud nõuks ta salaja minna lasta. Kui ta aga neid mõtteid haudus, vaata, Issanda ingel ilmus talle unenäos, üteldes: «Joosep, Taaveti poeg, ära karda Maarjat, oma naist, enda juurde võtta – temas sündinu on ju Pühast Vaimust. Ta toob aga ilmale poja ja sa kutsud teda nimega Jeesus – Tema päästab ju oma rahva nende pattudest!» Kõik see aga sündis, et läheks täide Issanda poolt prohveti kaudu kõneldu, üteldes: «Vaata, neitsi saab lapseotele ja toob ilmale poja ja Teda hüütakse nimega Immaanuel, see on tõlgituna: Meiega On Jumal.» Joosep aga, magamast üles äratatud, tegi, nagu Issanda ingel oli talle ette kirjutanud, ja võttis oma naise enda juurde.

Sissejuhatus

Esimese evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse järgi Alfeuse poeg Matteus, kelle Jeesus kutsus apostlite hulka Kapernaumas, kus ta pidas tõlneriametit (Mt 9:9). Pärast Jeesuse taevasseminemist tegutses Matteus esialgu Palestiinas; tema hilisema elu kohta meil kindlad teated puuduvad. Kiriku traditsioon märgib paikadena, kuhu ta oma kuulutustööga jõudis, Etioopiat, Pärsiat ja Partiat, kus ta olla ka märtrina surnud.

¹ Kuna Advendiaja neljanda pühapäeva evangeelium on kõigil lugemisaastatel sama, kattub käesolev tekstikäsitus valdavalt osas 2022. aasta omaga.

² EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus salmi esimene pool puudub ja lugemine algab sõnadega: «Jeesuse ema Maarja, kes oli...» Soovitav oleks lugeda ka salmi algusosa.

Vana pärimuse järgi kirjutanud Matteus oma evangeeliumi esmalt aramea keeles, hiljem olla see tõlgitud kreeka keelde. Evangeeliumi tekkeajaks peab varasem pärimus aega enne Jeruusalemma piiramist ja hävitamist aastal 70, uuemad autorid nihutavad evangeeliumi tekkeaja enamasti sellest hilisemaks (väites ühtlasi, et evangeeliumi autor on teadmata).

Üheks Matteuse evangeeliumi silmatorkavaks jooneks on Vana Testamendi prohvetikuulutuste täitumise rõhutamine. Sellest võib järeldada, et Matteusele oli oluline oma kaasmaalaste – ja usukaaslaste – veenmine selles, et Jeesus on tõesti töötatud ja oodatud Messias. Teisalt on Matteuse evangeeliumis selgelt tajutav universaalsuse-taotlus, mis kinnitab, et ligipääs Kristuses ilmunud armule on avatud kõigile rahvastele.

Viimasest tunnistab ka Jeesuse sugupuu kohe evangeeliumi alguses. Kuigi see algab sõnadega «Jeesuse Kristuse, Aabrahami poja, Taaveti poja sugupuu» (Mt 1:1), ei ole selle eesmärgiks mitte ainult kinnitada Jeesuse juriidilist põlvnemist Taaveti kuninglikust soost, vaid rõhutada, et Jeesus on «Aabrahami poeg», s.t toosama töötatud Seeme, kelle nimel «õnnistavad endid kõik maailma rahvad» (1Ms 22:28; vrd Gl 3:8).³

Selle universaalsuse-taotlusega sobituvad suurepäraselt ka Matteuse evangeeliumi lõpusõnad: «Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.» (Mt 28:18–20)

Laias laastus jaguneb Matteuse evangeelium kolmeks⁴:

Mt 1:1–4:16	sissejuhatus ja ettevalmistus;
Mt 4:17–16:20	Jeesuse tegevus Galileas;
Mt 16:17–28:20	Jeesuse teekond Jeruusalemma, kannatused, surm, ülestõusmine ja taevasseminemine.

³ Jeesuse sugupuu viimased eestikeelsed tõlked ei anna hästi edasi originaali dünaamikat. Nimelt oleks õigem tõlkida nagu nt 1739. aasta Piiblis: «Abraam sünnitas Isaaki, ja Isak sünnitas Jakobi» jne, kuna eesmärgiks on rõhutada töötatud seemne aktiivset edasiandmist põlvest põlve. Ühtlasi viitab sõna γεννάω – siinkohal «last eostama» – kasutamine üsna selgelt evangelisti taotlusele kõrvutada Jeesuse Kristuse «saamise raamat» (Mt 1:1) – Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ – «taeva ja maa saamise raamatuga» (1Ms 2:4) – ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς –, mõtestades Kristuses toimunut uue loomisena.

⁴ Üks huvitav võimalus Matteuse evangeeliumi algusosa ülesehituse vaatlemisel on selle võrdlemine viie Moosese raamatuga: Mt 1 – alguslood (1Ms); Mt 2 – pagendus Egiptuses ja naasmine (2Ms); Mt 3 – Seadus (3Ms; vrd Mt 3:15); Mt 4 – kõrbes (4Ms); Mt 5–7 – Uus Seadus (5Ms).

Matteuse jutustamislaad ei jäta muljet, nagu üritaks ta uskmatut või kõhklevat lugejat veenda, vaid pigem on tegemist selgitava ja õpetusliku tekstiga, mis on mõeldud juba olemasolevale kristlikule kogudusele, kes on juba ära tundnud või just ära tundmas oma kutsumust missiooniks kõigi rahvaste juures. Nii on, nagu öeldud, Matteuse evangeelium ühelt poolt üsna «juutlik» tekst oma rohkete Vana Testamendi tsitaatidega, teisalt aga – ka nendesamade tsitaatide valikut arvestades – avatud ka paganaille.

Suurepäraselt näitavad neid mõlemat poolt Jeesuse avaliku tegevuse alguse kohal seisvad prohvet Jesaja sõnad: «Sebulonimaa ja Naftalimaa, mere teel, sealpool Jordanit, paganate Galilea, rahvas, kes istub pimeduses, on suurt valgust näinud, ja neile, kes istuvad surma maal ja surma varjus – neile tõuseb valgus!» (Mt 4:15j; vrd Js 8:23–9:1), millele evangelist lisab: «Sellest ajast peale hakkas Jeesus kuulutama: «Parandage meelt, sest taevariik on lähedal!»» (Mt 4:17)

Keelelisi märkuseid

Jeesuse – Ἰησοῦ – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהושע ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Kristuse – Χριστοῦ – sõna Χριστός tuleneb verbist χρίω – «võidma», «salvima» – ja tähendab sedasama, mida heebrea מָשִׁיחַ – «Messias», «Võitu».

Sündimisega – ἡ γέννησις – sõna γέννησις tähendab «saamine», «eostamine», «sündimine».

Maarja – nimi Μαρία tuleneb heebrea nimest מָרְיָם ja selle algseks tähenduseks võib olla kas «kibe», «mõru» või «mässuline».⁵

Joosepiga – nimi Ἰωσήφ tuleneb heebrea nimest יְהוֹשֻׁפָּט ja tähendab «JHWH lisab» (vrd 1Ms 30:24).

Kihlatud – μνηστευθείσης – sõna μνηστεύω tähendab nii «naiseks paluma», «kosima», kui ka «naiseks lubama».⁶

Leidis – εὗρέθη – sõna εὗρισκω tähistab eeskätt taolist leidmist, millele ei eelne otsimine, vaid mis pigem sünnib ootamatult.

⁵ Viimasel puhul oleks taolise nimevaliku puhul tegemist selge jumaliku irooniaga, kuna Jumalaema puhul rõhutatakse Pühakirjas tema madalust, alandlikkust ja kuulekust (vt nt Lk 1:38.48). Juhul, kui nime tuleb tõlkida kui «kibe» või «mõru», viitab see Maarjale kui Valuemale (vrd Lk 2:34j).

⁶ Viimati nimetatu võib olla sündinud ka tükk aega tagasi – sellele viitab sõna μνηστεύω pärinemine verbist μνάομαι – «meenutama», «mäletama».

Enne enda kojuviiimist – πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς – sõnasõnalt: «enne nende kokkutulemist», s.t enne tegeliku kooselamise ja abielusuhte algust.⁷

Et ta ootab last – ἐν γαστρὶ ἔχουσα – sõnasõnalt: «lapseootel olevat».

Õiglane – sõna δίκαιος tähendab «õige», «seadusekuulekas», «voruslik», «kombekas».⁸

Avalikult häbistada – παραδειγματίσαι – sõna παραδειγματίζω tähendab «kellestki [halvas mõttes] avalikku näidist tegema», «häbimärgistama».

Minema saata – ἀπολύσαι – sõna ἀπολύω tähendab «vabaks laskma», «minna laskma», «ära saatma», ka «[abielu] lahutama».

Aga kui ta seda mõtles – ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος – sõna ἐνθυμέομαι – «[millegi üle] mõtisklema», «mõtteid mõlgutama», «mõtteid hauduma» – tähendusvarjundiks on pingeline, lausa palavikuline, seesmiselt põletav vaev või äng selle pärast, mille üle mõtiskletakse.

Ilmus – ἐφάνη – sõna φαίνω tuleneb sõnast φῶς – «valgus» – ja tähendab «valgustama», «valge ette tooma», «ilmutama», «ilmuma», «nähtavaks saama».

Unenäos – sõna ὄναρ – «unenägu», «unes nähtav nägemus» – tarvitab Uues Testamendis ainult Matteus, kokku kuuel korral (Mt 1:20; 2:12; 2:13; 2:19; 2:22 ja 27:19).

Issanda – κυρίου – sõna κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Ingel – sõna ἄγγελος tähendab «ingel», «sõnumiviija», «saadik».

Laps, keda ta kannab – ἐν αὐτῇ γεννηθὲν – «temas saadu», «temas sündinu», «temas eostatu».⁹

Paned Talle nimeks – καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ – sõnasõnalt: «kutsud Tema nime», «kutsud Teda nimega».¹⁰

⁷ 1968. aasta piiblitõlkes: «enne nende kokkusaamist».

⁸ Võib-olla ka siin ehk veidi sobimatuna kõlavalt, aga sisuliselt igati omal kohal olevana «ontlik», «korralik» («hea lastetoaga»).

⁹ 1968. aasta piiblitõlkes: «mis temas on sündinud».

¹⁰ Vanakiriklik pärimus rõhutab, et mitte Joosep ei pannud Jeesusele nime, vaid Joosepile anti teada, et tema kasupoja nimi on Jeesus.

Päästab – σώσει – sõna σώζω tähendab «päästma», «tervendama», «vabastama».

Pattudest – ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν – sõna ἁμαρτία tuleneb verbist ἁμαρτάνω – «märgist mööda laskma», «eksima», «patustma» – ja tähendab «möödalaskmine», «eksimus», «patt», «ülekohus».

Sündis – γέγονεν – «sai teoks». Originaalis kasutatud täisminevik viitab kõne all oleva täielikule, lõpuleviidud teostumisele.

Läheks täide – πληρωθῆ – sõna πληρόω tähendab siin «[pilgeni] täidetud olema», «lõpule viidud olema», «teoks saanud olema», «täide saadetud olema».

Mida Issand on rääkinud prohveti kaudu – τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος – sõnasõnalt «Issanda poolt prohveti kaudu kõneldu, üteldes».¹¹ Sõna προφήτης – «prohvet» – tuleneb verbist φημί – «ütleva», «lausuma», «teada andma», millele on lisatud eesliide πρό – «ees», «ette».

Immaanuel – nimi Ἐμμανουήλ tuleneb heebrea nimest עִמָּנוּئֵל ja tähendab «Jumal on meiega».

Unest – ἀπὸ τοῦ ὕπνου – «magamast».

Ärkas – διεγερθεὶς – «[üles] äratatud».

Käskinud – προσέταξεν – sõna προστάσσω tähendab «korraldust andma», «ette kirjutama», «[ette] määrama», «ette andma», «ette kirjutama», «käskima».

Sisuline analüüs

Matteuse evangeeliumi esimene peatükk, mille võiks pealkirjastada peatüki esimese salmiga – «Jeesuse Kristuse, Taaveti poja, Aabrahami poja, sünniraamat»¹² –, koosneb kahest poolest, millest esimene toob meieni Jeesuse maise «saamise loo», teine aga taevase.

Maine sugupuu näitab, et Jeesus on juriidiliselt nii Taaveti kui Aabrahami poeg. See tähendab, et Temas on täitunud iidsed tõotused, Ta on Aabrahami Seeme, kes peab saama õnnistuseks kõigile rahvastele. Väheoluline pole kindlasti seegi, et kuigi too sugupuu sisaldab rohkelt kuninglikke nimesid, kuulub suur osa neist kõike muud kui auväärsetele ja hea mainega Vana Testamendi tegelastele.

¹¹ 1968. aasta piiblitõlkes: «mis Issand on rääkinud prohveti kaudu, kes ütleb».

¹² 1968. aasta piiblitõlke järgi, kuna see vastab 1997. aasta omast paremini originaalile: Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ.

Ei ole vaja kuigi suurt pingutust nägemaks, et Matteuse evangeeliumi algus kannab ilma seda otseselt välja ütlemata sedasama sõnumit, mida apostel Paulus väljendab näiteks sõnadega: «Kui me olime väetid lapsed, siis olime orjuses maailma algainete meelevalla all. Aga kui aeg sai täis, läkitas Jumal oma Poja, kes sündis naisest, sündis Seaduse alla, lahti ostma seadusealuseid, et me saaksime pojaseisuse.» (Gl 4:3–5)

Niisiis ei kinnita Jeesuse maine sugupuu mitte ainult Tema legitiimsust Aabrahami ja Taaveti pojana, s.t seda, et Ta on tõesti töötatu ja oodatu, tõeline Messias, vaid sedagi, et Ta on tõeline inimene, s.t Ta on võtnud enda peale kogu langenud inimloomuse, koos patu ja selle tagajärgedega¹³.

Sellele vastandub¹⁴ – või vähemalt lisandub – Jeesuse taevane «saamise lugu»: «Jeesuse Kristuse sündimisega oli aga nõnda...» (Mt 1:28) Matteuse jaoks on Jeesuse sündimine neistsist vaieldamatu tõsiasi, mille üle arutlemisele, selle tõestada katsumisest rääkimata, ei pühenda ta ühtki silmapilku. Ka järgnev Jesaja tsitaat ei ole mõeldud mitte neistsistsünni kinnitamiseks, vaid selle rõhutamiseks, et Pühakirja töötused on Jeesuses (ja just Temas) täitunud.

Evangelist mainib, et Maarja, kes oli kihlatud Joosepiga (või Joosepile lubatud – me ei tea, kui palju aega enne kavandatud abielu see toimus), leiti olevat Pühast Vaimust käima peal. Kuidas Joosep sellest teada sai, meile ei ütelda.¹⁵ Meile öeldakse vaid, et Joosep oli õige mees ja otsustas teha, mida pidas oma kohuseks – vastavalt kehtivale tavale –, ent siiski viisil, mis tooks tema kihlatule võimalikult vähe valu ja häbi.

Ilmselt ei ole küsimus mitte selles, nagu oleks olnud võimalik sündinut avalikkuse eest varjul hoida – pigem otsustas Joosep loobuda Maarja avalikust häbimärgistamisest, s.t tema tegemisest teistele võimalikele patustajatele hoiatavaks näidiseks. Joosepi õigus väljendub siis evangelisti jaoks eeskätt selles, et ta ei soovinud isegi sellele, kes oli tema arvates patune ja talle ülekohtu teinud, halba. Seda, et tegemist ei olnud Joosepi jaoks sugugi lihtsa ega kerge küsimusega, näitab verb, mida evangelist kasutab siin «mõtleme» kohta: sõna ἐνθυμέομαι viitab pingelisele, lausa palavikulisele mõttetegevusele.

¹³ Vrd 2Kr 5:21: «Ta on teinud patuks meie asemel selle, kes patust midagi ei teadnud, et meie saaksime Jumala õiguseks Tema sees.»

¹⁴ Teatavas mõttes vastandumiseks on ka see, et kui «maises sugupuus» on aktiivseteks tegutsejateks mehed, siis «taevases» ei ole selleks kindlasti Joosep – nagu tegelikult ka mitte Maarja, vaid hoopis Püha Vaim, s.t Jumal ise.

¹⁵ Pier Paolo Pasolini filmis «Matteuse evangeelium» (1964) kujutatakse seda väga lihtsa, ent mõjusa pilkudemängu kaudu: esimeses stseenis vaatab Joosep Maarja silmadesse ja mõistab pettunult, mis Maarjaga on sündinud; teises stseenis, pärast sõnumi saamist inglilt, tuleb Joosep tagasi, Maarja vaatab tema silmadesse ja mõistab rõõmuga, et Joosep teab.

Nii Joosepi kui hiljem hommikumaa tarkade ja Jeesuse kannatusloos Pilaatuse naise nägemustest kõneldes kasutab Matteus sõna ὄναρ – «unenägu» –, mis on vastandiks sõnale «ilmsi». Küllap ei ole vale näha siin mitte viidet sellele, et Joosep oleks olnud suuremat sorti magaja, vaid pigem ühelt poolt Vanas Testamendis tuntud «unenägude sepitsejale» (1Ms 37:19), kelle nimi oli samuti Joosep¹⁶, ning teiselt poolt – mis kahtlemata veelgi tähtsam – sellele, kuidas need nägemused vastanduvad tegeliku tõelisusena sellele, mida nähakse, öeldakse või tehakse ilmsi, mis justkui peaks endast kujutama tõelisust, aga ei ole seda mitte.

Ilmsi näeb Joosep, et Maarja on talle truudust murdnud ja pattu teinud – «unes» aga saab ta teada, et tema kihlatu on süütu ja puhas ning temas sündinu on Pühast Vaimust. Ilmsi nõuab õigus Joosepilt oma kihlatu minemasaatmist – «unes» ta aga mõistab, et tal on seda enam põhjust Maarja koju viia. Ilmsi on Maarja üsas kasvava lapse puhul tegemist patu sigidikuga – «unes» aga «saab ilmsiks», et Ta on see, kes «päästab oma rahva nende pattudest» (Mt 1:21).

Nagu Jeesuse sündimine neitsist, nii on evangelisti jaoks enesestmõistetav ka see, et Tema nimi peab olema Jeesus, heebreapäraselt יהושוע – «JHWH on pääste» või «JHWH päästab». Selle nimega seostub eeskätt kaks Vana Testamendi tegelast: kõigepealt Joosua, kes viis Iisraeli rahva üle Jordani Töötatud Maale, ning teisena prohvet Sakarja raamatus nimetatud ülempreester Joosua, kellest kõneldes öeldakse: «Vaata, üks mees, nimega Vösu, võrsus oma pinnast ja ehitab üles Issanda templi.» (Sk 6:12)

Joosep mõistab, et laps, keda tema kihlatu kannab, ongi see töötatud Vösu, keda on oodatud ja kes tuleb, et «ehitada üles Issanda tempel», s.t päästa oma rahvas nende pattudest.¹⁷ Ning et vähemalt mingil kombel on selleks templiks, mida too jumalik Vösu on tulnud üles ehitama, seesama noor naine, kes on nüüd tema hoolde usaldatud.¹⁸

Evangelisti jaoks on täiesti selge, et selles kõiges, mis on sündinud, on täitunud iidised töötused ning teostunud muuhulgas ka prohvet Jesaja ettekuulutus neitsist, kes jääb lapseootele ja toob poja ilmale. Nagu juba öeldud, ei kuluta Matteuse hetkegi sellele, et hakata neitsistsünni üle arutlema või katsuda seda kuidagi tõestada. Tema jaoks on kõik sama selge nagu ükskordüks: Jesaja kuulutas, et neitsi toob poja ilmale – Maarja oli neitsi ja tõi poja ilmale – järelikult ongi tegemist Jesaja prohvetikuulutuse täitumisega.

¹⁶ Kirikuisad näevad sarnasust ka Aadamaga, kellele Issand andis naise samuti siis, kui ta magas.

¹⁷ Väljendi «päästab oma rahva nende pattudest» aluseks võib olla Ps 130:8: «Ja Tema lunastab Iisraeli kõigist tema pahategudest.», kuigi Septuaginta sõnastus erineb siin täielikult evangeeliumi omast: καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

¹⁸ Nagu Kristus hiljem, ristil rippudes – siis, kui «see tempel lammutati, et ta kolme päevaga uuesti püstitada» (vrd Jh 2:19) – oma ema ühe teise õiglase, apostel Johannese hoolde usaldas (Jh 19:28j).

Milline on aga nende kahe sisuline seos? Jesaja sõnumi esmaseks adressaadiks oli Juuda kuningas Aahas. Aahasele antud märgi eesmärgiks oli näidata, et Jumal võib päästa ja päästabki oma rahva suurte ja võimsate vaenlaste käest vastu kõiki ootusi. Inimlikult oleks see sama võimatu nagu see, et neitsi sünnitab. Ning kuna neitsi sünnitab, siis on selge, et tegemist ei ole inimliku, vaid jumaliku päästega.

Jeesuse puhul tähendab see õigupoolest täpselt sedasama: vastu kõiki inimlikke ootusi tuleb Jumal ise ja päästab oma rahva kõige suurema ja võimsama vaenlase käest – tema oma pattudest. Väljendi *αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν* tõlkimisel tulekski õigupoolest rõhutada selles kasutatud asesõnu: «Tema ju päästab oma rahva *nende* pattudest.» Rahval ei ole muud kui patt – ning ainus võimalik pääste on Issandas Jeesuses.

See, et Jeesus on tõeline Jumal ja tõeline inimene, tuleb välja nii prohvet Jesaja poolt ette kuulutatud aunimes Immaanuel – «Meiega On Jumal» – kui, nagu juba öeldud, kogu Matteuse evangeeliumi esimese peatüki ülesehituses: Temas – neitsi Maarja üsas sündinus – saavad kokku ühelt poolt inimlik ja maine ning teiselt poolt taevane, see, mis on Pühast Vaimust. Matteus ei tunnista Jeesust Immaanueliks nimetades mitte ainult seda, et Jeesus on «iga päev meie juures ajastu lõpuni» (vrd Mt 28:20), vaid tõepoolest sedagi, et Jeesus Kristus on tõeline Jumal ja tõeline inimene, ning et kõik inimesed saavad Tema kui Aabrahami Seemne läbi osa jumalikust päästest ja töötatud õnnistusest.

Joosep kuuletus täielikult inglilt saadud sõnumile ning tegi, mida tal kästi. Ta oli tõepoolest õige mees, kes ei hakanud küsima inimeste arvamusel järele, vaid toimis nii, nagu pidi. Kuivõrd ta kõike lõpuni mõistis, ei ole meie arvata, küll aga on oluline rõhutada tema vankumatut ja alandlikku usaldust Jumala ja Tema sõna suhtes ühes sama vankumatu ustavusega oma kohustuste täitmisel.

Jutluseks

Advendiaja neljanda pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Issand on lähedal». Sissejuhatav tekst nimetab, et see pühapäev «on pühendatud Jeesus-last ootavale Maarjale, Issanda emale». Evangeeliumitekst keskendub vähemalt väliselt õigupoolest rohkem Joosepile kui Maarjale, kuid tegelikuks keskpunktiks ei ole ei Joosep ega isegi mitte Maarja, vaid «temas sündinu», s.t neitsi üsas inimeseks saanud Jumala Poeg.

Kogu Matteuse evangeeliumi esimese peatüki, nagu ka pühapäeva Evangeeliumi, keskseks sõnumiks on tunnistus Jeesusest Kristusest kui tõelisest inimesest ja tõelisest Jumalast, kelles on täidetud nii Aabrahamile antud kui hilisemad töötused ning kes on tulnud, et päästa nii oma rahvas kui kogu inimkond nende pattudest.

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on advendiaja neljanda pühapäeva Evangeelium igal lugemisaastal sama. Esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Sf 3:14–17) on prohvet Sefanja kinnitus Iisraelile, et pärast seda, kui Jumal on teda tema ülekohtu pärast nuhelnud, kingitakse talle uus algus, ta võib taas rõõmu tunda ja vabalt hingata, kuna Issand aitab teda, päästab ta vaenlaste käest, on tema pärast rõõmus ja uuendab temaga oma armastuse lepingu.

Esimese lugemisaasta Epistliks (Fl 4:4–7) on lõik apostel Pauluse Kirjast filiplastele, milles Paulus kutsub rõõmustama Issanda ligiolust ning manitseb oma lugejaid leebusele, tänulikkusele ja usaldusele, millest võrsuv Jumala rahu hoiab nende mõtled ja südamed Kristuses Jeesuses. Vanakirikliku traditsiooni järgi, millest luterlik tava siinkohal erineb, loetakse seda Epistlit advendiaja kolmandal pühapäeval, mis on selle järgi saanud ka oma nime *Gaudete* – «Olge rõõmsad!»

Kuna advendiaja neljanda pühapäeva Evangeelium on igal lugemisaastal sama, võiks lähtuvalt konkreetse aasta teistest pühakirjalugemistest keskenduda teatavatele aspektidele Evangeeliumi tekstis. Nii võib esimesel lugemisaastal ehitada jutluse üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesuse sündimise lugu algab suure murega: vaga ja aus Joosep avastab, et Maarja, tema kihlatu, on enne nende ühte saamist lapseootel. Joosepil ei jää üle muud kui arvata, et ta kihlatu on talle truudust murdnud – see on ränk patt, mille avalikuks tulemine oleks Maarja täielikult häbistanud. Seda Joosep ei tahtnud – ta oli õiglase südamega mees, kes ei soovinud kellelegi, isegi tema vastu rängalt eksinule, halba. Nii otsustas ta Maarjal lihtsalt salaja minna lasta. Võiksime öelda, et see on Jumala ja Tema rahva lugu: Jumal on teinud kõik oma rahva heaks, kohelnud teda nagu peigmees oma pruuti või armastav abikaasa oma naist, aga Tema rahvas on talle lakkamatult truudust murdnud, tasudes Jumala ustavuse ja hoolitsuse patu ja ülekohtuga. Nii on ka Jumal oma rahva, kui mõõt on taas täis saanud, «minna lasknud» – paraku on see alati tähendanud hävingut, kuna omaenda hooleks jäetud olemine pole midagi muud kui jäämine omaenda ja teiste ülekohtu meelevalda. See ei kehti mitte ainult Iisraeli rahva, vaid kogu inimkonna puhul.
2. Jumal on oma rahva siiski alati tagasi võtnud, kuna Ta armastab teda. Jumal armastab kogu inimkonda ning on valmis talle andeks andma, uut võimalust kinkima, inimestega oma armastuse lepingut uuendama. Jumal ei vaja selleks ingli ilmutust, nagu vajas Joosep, et aru saada, et tal pole vaja oma kihlatut hüljata. Muidugi on erinevus ka selles, et samal ajal, kui Iisrael ja kogu inimkond on pidevalt Jumalale truudust murdnud, ei olnud Maarja Joosepi vastu mitte millegagi eksinud. Joosep oli õiglane mees ja võttis oma naise enda juurde, kui sai teada, et ta naine on süütu – Jumal võtab vastu aga kõik need, kes on tõeliselt pattu teinud ja väärt igavest hukatust, ent kahetsuses ja usalduses Tema poole pöörduvad ja Tema armastuse kutset kuulda võtavad.

3. Jeesuse sündimise lugu näitab, kuivõrd ootamatu ja inimlikus mõttest arusaamatu, lausa mõistusevastane¹⁹ on Jumala toimimine, iseäranis inimese päästmisel: just seal, kus näib olevat tegemist truudusetusega, saab ilmsiks Jumala ustavus; just seal, kus näib olevat tegemist patu ja ülekohtuga, särab kõige kirkamalt tõeline õigus, mis saab osaks neilegi, kes on päriselt patused ja ülekohtused. See, kelle kohta hiljemgi vihjati mürgiselt, et Ta olevat «sündinud liiderdamisest» (Jh 8:41), on tulnud, et päästa kõik inimesed nende pattudest: Jumal on «teinud patuks meie asemel selle, kes patust midagi ei teadnud, et meie saaksime Jumala õiguseks Tema sees» (2Kr 5:21). Kui Jeesuse sündimise lugu algab suure murega, siis see lõpeb suure rõõmuga. Mitte ainult rõõmuga selle üle, et Maarja polnud Joosepile truudust murdnud, vaid mõõtnatult suurema rõõmuga selle üle, et Poeg, kelle ta ilmale toob, on Immaanuel, inimeseks saanud Jumal, kes on alati meiega ning vabastab meid igasugusest murest ja kartusest.

¹⁹ «Ükski praeguse ajastu valitsejaist ei ole seda ära tundnud, sest kui nad seda oleksid tundnud, ei oleks nad kirkuse Issandat risti löönud.» (1Kr 2:8)